

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:1168

av Börje Vestlund och Jonas Gunnarsson (S)

Franchising

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av lagstiftningen om franchising.

Motivering

Rubriker i pressen som "Franchiseavtal blev en fälla" och "Nära nog slavkontrakt" är exempel på en allt vanligare beskrivning av franchising. För den som har insyn och kunskap om hur franchising bedrivs är missförhållanden inom branschen ingen överraskning. En viktig förklaring är att franchisetagarna är hårt styrda och har dålig lönsamhet. Oseriösa franchisegivare är ingen ovanlighet. Franchising kan dock vara en bra affärsmodell om båda parter ges rimliga förutsättningar.

I dessa tider av hög arbetslöshet attraherar franchising många unga personer och nysvenskar utan företagserfarenhet vilket innebär ett stort ansvar för franchisegivaren som ofta är ett stort svenskt eller multinationellt företag. Idag finns det ca 600 franchisesystem med ca 30 000 franchisetagare. Franchising är särskilt vanligt inom handeln och restaurangbranschen, men har under senare år också spritt sig till nya områden. Sammanlagt uppskattas mer än 100 000 personer arbeta i franchisesystem som 7-Eleven, McDonalds, MAX, Polarn & Pyret, Body Shop, Pressbyrån, Svensk Fastighetsförmedling och andra företag inom fastighetsförmedling med flera.

Sedan några år finns en lag som reglerar franchisegivarens skyldighet att informera en franchisetagare innan ett avtal träffas. Redan vid tillkomsten av denna lag framhölls från många håll att den inte ger ett tillräckligt skydd för franchisetagarna. Det framhölls att franchiseavtalen är påtagligt ensidigt utformade i franchisegivarens favör, ofta med tvivelaktiga och oskäligen avtalsvillkor. Dessutom är lagen uddlös. Om en

franchisegivare bryter mot lagen ska detta prövas i Marknadsdomstolen. Domstolen kan bara döma ut vite och vitet tillfaller inte den drabbade parten utan det allmänna. Hur realistiskt är det att en ekonomiskt hårt pressad franchisetagare vill driva en process där "skadeståndet" tillfaller någon annan?

Franchiseavtalen är regelmässigt så utformade att franchisegivaren alltid kan ändra eller lägga till moment i avtalet utan att först få detta godkänt av franchisetagaren. En franchisetagare däremot kan inte på egen hand företa någon ändring eller göra tillägg i avtalet. En vanlig formulering i franchiseavtalen lyder:

Detta innebär att alla bilagor i form av sortimentslistor, handböcker etc som beskriver franchisekonceptets praktiska sidor utgör del av avtalet och gäller lika bindande som huvudavtalets text, dels att dessa bilagor måste kunna ändras fortlöpande utan kontraktsuppsägning eller förhandling. Bilagorna är därför alltid gällande avtalstext i sin senaste av franchisegivaren auktoriserade utgåva.

Franchisegivaren har alltså rätt att förändra t ex vissa arbetsmoment på ett för franchisetagaren fördyrande sätt utan att denne kompenseras härför. En regel som innebär att den starkare parten i ett avtalsförhållande utan den andra svagare partens accept kan vidta kostnadsfördyrande ändringar i ett gällande avtal är ingenting annat än ett skolexempel på ett oskäligt avtalsvillkor – särskilt som villkoret förekommer i standardavtal som utarbetats av den styrkemässigt överlägsna parten. Det naturliga i ett avtalsförhållande är naturligtvis att parterna i ett fall som detta löser problemet i en förhandling. Bestämmelser som denna visar klart på behovet av skyddsregler för den svagare parten i ett franchiseförhållande. Det är även angeläget med regler för uppsägning av avtalen och ekonomisk kompensation vid övertagande av inventarier, varulager m.m. i samband med uppsägning. Det är dags att regeringen utreder frågan om en fungerande skyddslagstiftning för franchisetagare. Sådan skyddslagstiftning finns idag bland annat i USA, Kanada, Frankrike och Australien.

Skiljeklausul är obligatorisk i ett franchiseavtal. Detta förstärker ojämlikheten i ett franchiseförhållande. En franchisetagare kan då inte gå till allmän domstol för att få en tvist löst. Skiljedom är en dyr process – något som slår hårt mot en småföretagare.

Franchisetagaren löper nämligen risken att få betala hela kostnaden för skiljedomen (arvode till skiljemännen samt sina egna och motpartens advokatkostnader)- en kostnad som i normalfallet uppgår till 1–2 miljoner kronor. Någon rättshjälp beviljas inte heller i sådana tvister. En franchisetagare är med andra ord i det närmaste rättslös i ett franchiseförhållande.

Statens roll är att tillse att det finns fungerande spelregler på marknaden för att inte en svagare part i en affärsrelation ska utnyttjas. Det faktum att domstolarna efter en dom i Högsta domstolen (NJA 1992 s. 290) inte jämkar franchiseavtal med skiljeklausul visar

att spelreglerna mellan franchisegivare och franchisetagare inte fungerar. I ett tillkännagivande för några år sedan uttalade riksdagen att regeringen bör tillsätta en utredning med uppgift att lägga fram förslag till åtgärder för att öka möjligheterna att jämka oskäligen avtalsvillkor mellan näringsidkare. Någon utredning har ännu inte tillsatts. Sammanfattningsvis: en lagstiftning måste ta hänsyn till franchisetagarens svagare ställning i avtalsförhållandet och därmed även stävja förekomsten av oseriösa franchisesystem, något som borde ligga i alla parter intresse. Därför bör det göras en översyn av lagstiftningen som rör detta område.

Börje Vestlund (S)

Jonas Gunnarsson (S)